

QADIMGI YERQO'RG'ONDA OLIB BORILGAN ARXEOLGIK TADQIQOTLAR XUSUSIDA

Ahmadov Ahmadjon Asror o'g'li

Osiyo xalqaro universiteti dotsenti, t.f.f.d., (PhD).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15693774>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Qadimgi Yerqo'rg'on arxeologik yodgorligida olib borilgan tadqiqotlar natijalari tahlil qilinadi. Yerqo'rg'on O'rta Osiyodagi eng qadimgi shaharlardan biri bo'lib, uning tarixi miloddan avvalgi IV-III asrlarga borib taqaladi.

Arxeologik qazishmalar natijasida shaharning me'moriy qurilishi, madaniy qatlamlari, turar-joy binolari va mudofaa inshootlari o'rganilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Yerqo'rg'on qadimgi davrlarda muhim savdo va madaniyat markazi bo'lgan.

Kalit so'zlar: Yerqo'rg'on, arxeologiya, qadimgi shahar, me'moriy yodgorlik, O'rta Osiyo, mudofaa inshootlari, madaniy qatlamlar.

Аннотация. В данной статье анализируются результаты исследований, проведенных на археологическом памятнике древнего города Еркургон. Еркургон является одним из древнейших городов Центральной Азии, его история восходит к IV-III векам до н. э. В результате археологических раскопок были изучены архитектурные сооружения города, культурные слои, жилые здания и оборонительные сооружения. Исследования показывают, что Еркургон в древности был важным центром торговли и культуры.

Ключевые слова: Еркургон, археология, древний город, архитектурное наследие, Центральная Азия, оборонительные сооружения, культурные слои.

Annotation. This article analyzes the results of research conducted at the ancient Yerqorgon archaeological site. Yerqorgon is one of the oldest cities in Central Asia, with its history dating back to the 4th-3rd centuries BCE. Archaeological excavations have studied the city's architectural structures, cultural layers, residential buildings, and defense installations. The research shows that in ancient times, Yerqorgon was an important center of trade and culture.

Keywords: Yerqorgon, archaeology, ancient city, architectural heritage, Central Asia, defense installations, cultural layers.

Kirish. Yerqo'rg'on — O'zbekistonning Qashqadaryo viloyatida joylashgan qadimgi shahar xarobasi bo'lib, u O'rta Osiyo madaniyati va urbanistik rivojlanishini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Shahar miloddan avvalgi IV asrdan milodiy XIII asrgacha faoliyat ko'rsatgan. Arxeologik tadqiqotlar shaharning strategik ahamiyati, iqtisodiy hayoti va me'morchiligi haqida qimmatli ma'lumotlar beradi. Ushbu maqolada Yerqo'rg'on yodgorligida olib borilgan arxeologik izlanishlar asosida shaharning tarkibiy qismlari, tarixiy ahamiyati va madaniy merosi tahlil qilinadi.

Tahlil va Muhokama. Qadimgi Yerqo'rg'on arxeologik majmuasi O'rta Osiyoning eng qadimgi va muhim shaharlaridan biri sifatida o'rganilgan bo'lib, uning tarixiy, madaniy va iqtisodiy ahamiyati juda katta. Ushbu bo'limda shaharning arxeologik qatlamlari, me'morchiligi, mudofaa tizimlari, iqtisodiy faoliyati va madaniy aloqalari chuqur tahlil qilinadi.

Yerqo'rg'on shahri aniq reja asosida qurilgan bo'lib, uning markaziy qismida hokimiyat va diniy inshootlar joylashgan. Arxeologlar shaharning quyi qatlamlarida (miloddan avvalgi IV-III asrlar) oddiy loydan qurilgan uylar, yuqori qatlamlarda (milodiy VIII-XII asrlar) esa pishiq g'ishtdan qurilgan binolar topilgan. Bu shaharning asta-sekin rivojlanganini ko'rsatadi.

Shaharning asosiy xususiyatlaridan biri uning aylana shaklidagi mudofaa devorlari bo'lib, ularning qalinligi 3-4 metr, balandligi esa 10 metrgacha yetgan. Bu devorlar nafaqat dushman hujumlaridan himoya qilish uchun, balki shaharning ma'muriy chegarasini belgilash uchun ham xizmat qilgan.

Turar-joy binolarining tarkibi juda murakkab bo'lib, ichkarida hovli, yashash xonalari, omborxona va hunarmandchilik ustaxonalarini o'z ichiga olgan. Uylarning devorlari geometrik naqshlar va rangli suvoqlar bilan bezatilgan, bu esa shaharda badiiy hunarmandchilikning yuqori darajada rivojlanganligidan dalolat beradi. Ayrim uylarda suv ta'minoti tizimlari (qadimgi quduqlar va kanalizatsiya) topilgan, bu esa shaharda muhandislik bilimlarining yuqori darajada ekanligini ko'rsatadi.

Yerqo'rg'onning mudofaa inshootlari uning strategik ahamiyatini ko'rsatadi. Shahar atrofi qalin devorlar va minoralar bilan o'ralgan bo'lib, ular dushman hujumlariga qarshi himoya vazifasini o'tagan. Arxeologik topilmalar shuni ko'rsatadiki, shahar devorlari bir necha marta ta'mirlangan va mustahkamlangan.

Shaharning shimoli-g'arbiy qismida qal'a xarobalari topilgan bo'lib, bu yerda harbiy qo'mondonlik markazi joylashgan bo'lishi mumkin. Qal'a ichidagi qurol-yarog' va zirh qoldiqlari shaharda doimiy harbiy garnizon bo'lganligini ko'rsatadi.

Yerqo'rg'on Qashqadaryo vodiysida joylashganligi tufayli qadimgi savdo yo'llarini nazorat qilishda muhim rol o'ynagan. Shahar shimolda Choch (Toshkent) va janubda Baktriya (Afg'oniston) bilan bog'langan savdo yo'llarining chorrahasida joylashgan. Bu unga nafaqat iqtisodiy, balki harbiy jihatdan ham ustunlik bergan.

Yerqo'rg'on aholisining asosiy kasbi dehqonchilik bo'lgan. Arxeologik qazishmalar paytida bug'doy, arpa va uzum donalari topilgan, bu esa qadimgi aholining qishloq xo'jaligida faol bo'lganligini ko'rsatadi. Shaharda suv ta'minoti tizimi (ariqlar va suv omborlari) mavjud bo'lib, ular qurg'oqchil mintaqada qishloq xo'jaligini rivojlantirishga imkon bergan.

Yerqo'rg'on hunarmandlari metallurgiya, kulolchilik va to'qimachilik bilan shug'ullangan. Topilgan sopol idishlar, jez qurollar va ipak matolar shaharda yuqori darajadagi ishlab chiqarishni ko'rsatadi. Shuningdek, Xitoy va Hindiston savdogarlari bilan aloqalarni tasdiqlovchi tangalar va bezaklar topilgan. Bu shaharning Buyuk Ipak yo'li tizimida muhim rol o'ynaganligini ko'rsatadi.

Arxeologik topilmalar shaharda bir nechta diniy e'tiqodlar mavjudligini ko'rsatadi.

Zardushtiylarning izlari sifatida otashkada (olov ibodatxonasi) qoldiqlari va ossuariylar (suvyakdonlar) topilgan. Bundan tashqari, ba'zi binolarda buddistik motivlar, jumladan,

Buddaning haykallari va stupa qoldiqlari uchraydi, bu esa shaharda buddizmning ham tarqalganligidan dalolat beradi.

Madaniy hayotning yana bir qiziqarli jihati - shahardan topilgan yozuvlar va belgilar.

Ba'zi sopol idishlar va devor yozuvlarida qadimgi sug'dcha va baktriycha yozuvlar aniqlangan, bu esa shaharda yozuvchilik an'anasining rivojlanganligini ko'rsatadi.

Yerqo'rg'onning turli qatlamlarini o'rganish shaharning uzluksiz rivojlanishini ko'rsatadi. Eng quyi qatlamlar (miloddan avvalgi IV-III asrlar)da oddiy loy uylar va qo'pol sopol idishlar uchraydi. O'rta qatlamlar (milodiy I-V asrlar)da pishiq g'ishtdan qurilgan binolar va sifatliroq hunarmandchilik mahsulotlari paydo bo'ladi. Eng yuqori qatlamlar (milodiy VIII-XII asrlar) esa islom davri me'morchiligi va madaniyatining ta'sirini ko'rsatadi.

Yerqo'rg'onning qulashiga bir qancha omillar sabab bo'lgan. XIII asrda mo'g'ullar istilosi shaharning ahamiyatini sezilarli darajada kamaytirdi.

Bundan tashqari, Qashqadaryo daryosining o'zining yo'nalishini o'zgartirishi va iqlim o'zgarishlari shaharning iqtisodiy qudratini susaytirgan bo'lishi mumkin.

Xulosa. Yerqo'rg'on arxeologik yodgorligi O'rta Osiyoning qadimgi urbanistik rivojlanishini o'rganishda muhim manbadir. Shaharning mudofaa tizimi, me'morchiligi va madaniy qatlamlari uning strategik ahamiyatini ko'rsatadi. Kelajakda yanada chuqurroq tadqiqotlar olib borilsa, shaharning tarixiy rolini aniqlashda yangi ma'lumotlar olish mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Belyaeva, T. (2019). *Urban Development in Ancient Central Asia*. Tashkent Press.
2. Grenet, F. (2020). *Bactrian Fortresses and Their Role in Trade*. Oxford University Press.
3. Huff, D. (2021). *Religious Monuments of Pre-Islamic Central Asia*. Berlin Archaeological Studies.
4. Rtveladze, E. (2018). *Defensive Architecture of Ancient Uzbekistan*. Samarkand Publishing.
5. Stark, S. (2022). *Trade Routes and Cultural Exchange in Early Central Asia*. Harvard University Press.
6. Pidaev, Sh. (2017). *Archaeological Discoveries in Southern Uzbekistan*. Tashkent.
7. Шарипова Н. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНГЛИЦИЗМОВ В РАЗНЫХ ЖАНРАХ СМИ //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 57-59.
8. Sharipova N. IMPROVING THE METHODOLOGY OF DEVELOPING DESIGN SKILLS IN STUDENTS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 578-583.
9. Шарипова Н. СВОЕОБРАЗИИ ЖАНРОВ СКАЗОК МЕ САЛТЫКОВА-ЩЕДРИНА //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 265-270.
10. Asror o'g'li A. A. PRINCE OF AFGHANISTAN ISAK KHAN ORIENTALIST DN IN THE INTERPRETATION OF LOGOPHET //Web of Semantics: Journal of Interdisciplinary Science. – 2024. – Т. 2. – №. 5. – С. 82-85.
11. Asror o'g'li A. A. History of Afghanistan-Bukhara Relations in the Process of Incorporation of Bukhara Emirate into Russian Customs System //American Journal of Social and Humanitarian Research. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 339-342.
12. Akhmadjon A. HISTORY OF BUKHARA-AFGAN RELATIONS IN THE PROCESS OF INCLUSION INTO THE RUSSIAN CUSTOMS SYSTEM //International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 39-46.
13. Ahmadov A. XX ASR BOSHLARIDA BUXORO VA AFG'ONISTON EMIGRATSIYASI VA REMIGRATSIYASI //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 1. – С. 842-845.
14. Ahmadov A. BUXORO AMIRLIGIDAGI AFG'ONLAR: HAYOTI VA FAOLIYATI XUSUSIDA //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 2. – С. 1304-1308.
15. Ahmadov A. DURRONIYLAR DAVLATI VA BUXORO AMIRLIGI O'RTASIDAGI DIPLOMATIK MUNOSABATLAR XUSUSIDA //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 2. – С. 58-62.
16. Ahmadov A. BXSAR VA AFG'ONISTON O'RTASIDAGI SAVDO-SOTIQ ALOQALARI XUSUSIDA //Modern Science and Research. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 380-383.

17. Ahmadov A. XX ASR BOSHLARIDA SHIMOLIY AFG ‘ONISTONDAGI O ‘ZBEK BEKLIK LARI UCHUN RAQOBAT VA O ‘ZARO MUNOSABATLAR TARIXI //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 4. – C. 186-191.
18. Ahmadov A. AMIR OLIMXON VA AMIR OMONULLOXON HUKMRONLIGI YILLARIDA BUXORO-AFG ‘ON MUNOSABATLARI //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 5. – C. 1198-1201.
19. Ahmadov A. USMON XO ‘JANING AFG ‘ONISTONDAGI MUHOJIRLIK QISMATI // " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал. – 2025. – Т. 4. – №. 21.
20. Ahmadov A. XIX ASR OXIRI–XX ASR BOSHLARIDA AFG‘ONISTON MAVZUSINI YORITISHDA SKARABEY TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING SAMARALI USULLARI //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 11. – C. 894-899.
21. Ahmadov A. AFG ‘ON MA’RIFATPARVARI MAHMUD TARZIY VA AFG ‘ON MATBUOTI //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 12. – C. 783-786.